

Výzva pre plnohodnotné uplatňovanie princípov Hodnoty za peniaze

Ústava SR v článku 55a hovorí, že „Slovenská republika chráni dlhodobú udržateľnosť svojho hospodárenia, ktoré sa zakladá na **transparentnosti a efektívnosti** vynakladania verejných prostriedkov. Na podporu cieľov podľa predchádzajúcej vety ústavný zákon upravuje pravidlá rozpočtovej zodpovednosti, pravidlá rozpočtovej transparentnosti a pôsobnosť Rady pre rozpočtovú zodpovednosť“.

Z pohľadu efektívnosti a transparentnosti vynakladania verejných zdrojov je najúčinnjším spôsobom aplikovanie princípu Hodnoty za peniaze. Posudzovanie efektívnosti investícií sa v roku 2020 dostalo do zákona o rozpočtových pravidlách a jeho posilnenie bude aj dôležitým míľnikom v Pláne obnovy. Rada pozitívne hodnotila reformu verejných investícií aplikovaním tzv. nulového štartovacieho rozpočtu (prioritizovať investície cez ich výnosovosť) od roku 2021, alebo zostavením zoznamu priorít pri výstavbe ciest na desať rokov dopredu (myšlienka Útvary hodnoty za peniaze akceptovaná a presadená Ministerstvom dopravy).

Napríklad v diaľniciach investičná filozofia „všetko je prioritá“, „najdrahšia diaľnica je nepostavená diaľnica“, resp. keď priority sa menia každými voľbami, dovedla Slovensko do situácie, kedy ani po takmer 30-ročnom úsilí nemá základné diaľničné spojenie dvoch najväčších miest. Kvalitné inštitúcie ako je aj Útvar hodnoty za peniaze a prepracované pravidlá rozhodovania sú kľúčovou hodnotou pre dobrú správu vecí verejných. Ak sa ministerstvá dopravy a financií nevedia zhodnúť, v ktorom momente zákon vyžaduje vyhotovenie štúdie² mali by sa práve tieto veci len metodicky spresniť na vládnej úrovni. A nie riešiť to obchádzaním pravidiel.

Dosiahnutie želanej rýchlosti výstavby diaľnic by malo byť docielené aj verejnou kontrolou nad činnosťou Národnej diaľničnej spoločnosti, spolu s detailným odpočítaním progresu pri výstavbe prioritných úsekov. Nedávna analýza NKÚ poukazuje práve v tejto oblasti na pochybenia pri výstavbe diaľnic. Zo 14 rokov výstavby a prípravy diaľnice je štúdia uskutočniteľnosti iba niekoľko mesiacov a 30 dní má ÚHP na posúdenie štúdie. Bolo by prínosné porovnať si na Slovensku potrebných vyše 14 rokov potrebných pri výstavbe diaľnic s medzinárodnou praxou, ktoré by mohlo odhaliť, v ktorých fázach je Slovensko naozaj pomalšie.

Parlament dňa 28.03.2023 schválil novelu zákona č. 669/2007 Z. z. o jednorazových mimoriadnych opatreniach v príprave niektorých stavieb diaľnic a ciest pre motorové vozidlá. To bolo vetované prezidentkou.

V prípade opätovného schválenia je riziko, že neskoršie aplikovanie princípov Hodnoty za peniaze môže znamenať nemožnosť realizovať značné úspory. Zníženie efektivity výstavby diaľnic v konečnom dôsledku môže znamenať menej diaľnic, ako aj neskoršiu výstavbu tých dôležitejších úsekov. Preto Rada pre rozpočtovú zodpovednosť vyzýva parlament, aby nevnášal nekoncepčné výnimky do hodnotenia investícií.

Kontakt: media@rrz.sk

¹ Namiesto najdrahšia diaľnica je prázdna alebo zle postavená diaľnica.

² Podľa znenia zákona je potrebná štúdia raz, pričom rozbehnuté projekty by štúdie správne nemali brzdiť - ministerstvo dopravy však iniciatívne aktualizuje štúdie až šesťkrát počas stavebného projektu. Ministerstvo financií v rámci MPK k zákonu akceptovalo pripomienku ministerstva dopravy, aby bolo zrejme, že štúdia v príprave investície sa vyhotovuje len raz.